

Foredrag i Trondheim, Det andre norske arkivmøte 26. april 2005

Riksarkivarens perspektiver på fremtiden

Når jeg med glede har takket ja til å holde dette foredraget, er det fordi dette er siste anledning jeg personlig vil få som riksarkivar til å dele noen tanker og perspektiver med så mange kompetente personer fra det jeg vil kalle arkivnorge.

Riksarkivarene har gjennom tidene hatt perspektiver og oppfatninger om mye som har berørt landets arkiver. Det er god sammenheng i det meste av det riksarkivaren har stått for til ulike tider, overraskende god vil mange kunne hevde. Jeg kommer til å vise til noen slike sammenhenger i løpet av den halvtimen som står til min rådighet. Men det viktigste for meg i dag er å dele noen tanker med dere om tre tema som ligge meg sterkt på hjertet.

Det første jeg da vil snakke litt om er arkivtjenestene ute i forvaltningen.

Arkivdanningen

Jeg må innrømme at jeg hadde ikke mange perspektiver på arkivarbeid eller på fremtiden til arkivnorge da jeg begynte som riksarkivar i 1982. I søknaden min til departementet sa jeg at jeg var klar over at EDB-arkiver som det het den gang, representerte store utfordringer, og jeg pekte på behovet for å bevare privatarkiver. Men egentlig ante jeg lite om hvilken jobb jeg gikk til. I likhet med folk flest som jobber på universiteter, i biblioteker eller museer og som er hellig overbevist om at de kan arkiv, ante jeg ikke noe som helst om den store og viktige oppgaven som vi kaller arkivdanning, den prosessen der de skaper de arkivene som senere skal tas vare.

Men jeg lærte fort (– den gangen gjorde jeg faktisk det -), og jeg ble visere med årene, (tro det eller ei.) På et monument i Helsinki over president Paasikivi står en innskrift som lyder slik: **All vishets begynnelse är å erkänna facta.**

Jeg fikk lære fakta om sammenhengen mellom arkivdanning og arkivbevaring av en flott dame som hadde vært arkivleder i Sjøfartsdirektoratet, og som var i Riksarkivet da jeg kom dit. Alle som har lært Eva Øhlckers å kjenne vet at hun er en dyktig og myndig dame, i tillegg til at hun er et flott menneske. Gjennom lange og mange samtaler ble jeg nærmest satt på skolebenken av henne for å lære en del om grunnleggende arkivfaglige sammenhenger. Hun sloss for arkivdanningens oppmerksomhet i Riksarkivarens bevissthet og hennes credo lød omtrent slik: **”Riksarkivaren må aldri la arkivtjenesten i forvaltningen seile sin egen sjø, Herstad”**. Jeg lot meg overbevise av henne, og senere har jeg latt meg overbevise av andre dyktige medarbeidere, slik at arkivdanningen har hatt en sentral plass i min oppmerksomhet, på linje med den politikk som riksarkivar Omang representerte tidlig på 1960-tallet.

Når jeg nevner dette nå innledningsvis er det fordi jeg er overbevist om at neste riksarkivar i enda større grad enn det jeg har maktet, må ha oppmerksomheten vendt mot arkivdanningen, mot det som skjer ute i forvaltningen og være villig til å la dette få føringer på Riksarkivarens oppgaver og prioriteringer.

De som har lest Anne Mette Dørums artikkel i siste nummer av Arkivråd vil vite at arkivaren i litt romslig forstand går en svært så krevende tid i møte, en tid hvor utfordringene står i kø for den som jobber som arkivleder i statlig, kommunal eller privat sektor.

Om fem år – sier AMD - har arkivtjenesten endret seg fra utførende til å være rådgivende. Arkivmedarbeiderne driver med oppsøkende arbeid og er opptatt av å gjøre saksbehandlerne til flinke brukere av arkiv- og saksbehandlersystemet. Arkivfaget kommer til å bli mer profesjonalisert, det blir utdanning på høyere nivå enn i dag og arkivlovgivningen stiller stadig nye krav til profesjonell arkivdanning. En slik forandring representerer direkte utfordringer til bevaringssiden og formidlingssiden av arkivarbeidet.

Skal arkivarene og andre i arkivinstitusjonene klare sin del av oppgaven med å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver, må vi på alle måter støtte og legge til rette for at arkivlederne ute der

arkivdanningen skjer, kan gjøre jobben sin på en mest mulig profesjonell måte. De langsiktige virkningene av om vi skulle miste vår innflytelse på arkivdanningen, burde få det til å gå kaldt nedover ryggen på enhver arkivar i arkivinstitusjonene. Og særlig vil en riksarkivar måtte få mange søvnløse netter dersom arkivtjenestene skulle komme til å svikte fundamentalt.

Det er overgangen til elektronisk arkiv- og saksbehandlingssystem som bærer i seg de store og langt på vei nye utfordringene for arkivtjenesten. Det er ikke bare tale om overgang til lagring på et nytt medium. Det skjer også store endringer i de administrative prosesser som skaper arkivene, både i arbeids- og kommunikasjonsformer, og når det gjelder fremsøking og innhenting av informasjon.

Formelt forholder Riksarkivaren seg ikke til arkivpersonalet ute i forvaltningen, men til det arkivskapende organet som sådant. Men vi har de facto stor innflytelse på arbeidssituasjonen og kompetansen til arkivlederne gjennom hva vi gjør og hva vi ikke gjør.

For at Riksarkivaren skal kunne make sin jobb, er det helt fundamentalt å sikre at arkivlederne og arkivdanningen i overskuelig fremtid får tilstrekkelig faglig støtte og oppmerksomhet både fra Riksarkivaren og fra arkivinstitusjonene. Det er hjelp til selvhjelp vi bedriver, og vi har ingen grunn til å gå rundt med en følelse av at vi ofrer våre egentlige oppgaver. Uten gode arkivledere og god arkivtjeneste får vi heller ikke gode arkiver å bevare. Vi må styrke kompetansen vår når det gjelder arkivdanning, og vi må se på arkivdanningen både i statlig, kommunal og privat sektor som noe som angår oss i betydelig grad.

For Riksarkivarens arbeid må dette perspektivet bl.a. medføre at vi fortsatt holder høy profil og gir høy prioritet til arbeidet med å revidere Noark-standarden og annet verktøy av betydning for arkivdanningen. Dessuten blir det en viktig oppgave å utarbeide veiledninger og manualer i nært samarbeid med arkivlederne ute i forvaltningen. Vel så viktig blir det å holde vedlike et utdanningstilbud av praktisk art, en grunnutdanning innenfor arkivfaget, som er direkte og praktisk yrkesrettet med fokus på de konkrete arbeidsoppgavene i

forvaltningens arkivarbeid. Dagens studietilbud må skjerpe sin innretning mot arkivdanning både i offentlig og privat sektor, og Riksarkivaren må holde fast ved slike prioriteringer så lenge det er nødvendig.

Formidling

La meg så dele noen tanker om formidling med dere, og da mener jeg formidling i samme brede mening som Arne Skivenes har forfektet ved et par anledninger i det siste.

Fremtidens arkiver vil etter all sannsynlighet i stadig større grad bli elektroniske, altså skapt i elektronisk form uten eksemplarer på papir. Samtidig er det slik at arkiver skal være reservoarer av autentisk dokumentasjon nå og i fremtiden. I forlengelsen av dette perspektivet ligger det at utfordringene og oppgavene er svære for den delen av arkivprofesjonen som bevarer arkivene og stiller dem til disposisjon for brukere av alle kategorier. Elektroniske arkiver stiller oss i så måte overfor et paradoks.

På den ene side er det slik at mye av det elektroniske materialet som hittil er skapt, er vanskeligere tilgjengelig enn tilsvarende papirmateriale. Det forholder seg slik fordi dokumentasjonen rundt materialet ofte er dårlig samtidig som systemet ofte er gått ut av bruk. Lagring krever aktiv handling fra arkivinstusjonenes side, og bevaring og formidling over tid krever ytterligere aktiv handling fra de samme instusjonenes side.

På den annen side er det slik at elektronisk skapte arkiver åpner for helt andre og bedre muligheter for formidling enn hva tradisjonelle arkiver gjør. De elektroniske arkivene opphever langt på vei den fysiske avstanden som tradisjonelle arkiver er belemret med. For å nyttiggjøre oss dette fortrinnet, er vi avhengig av ikke bare betydelige ressurser, men også bred og solid kompetanse på digital formidling.

Etter min oppfatning står arkivinstusjonene kompetansemessig overfor to svært krevende og langt på vei forskjellige utfordringer når det gjelder tilgjengeliggjøring av elektronisk materiale. Den ene

utfordringen gjelder den del av formidlingen som retter seg mot forskere og studenter. De endringer som nå skjer i tidsrammer og studieopplegg i den del av humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning som tradisjonelt har vært arkivbasert, er så betydelige at vi risikerer å miste mange av brukerne våre innenfor denne sektoren med mindre vi kjapt tilgjengeliggjør elektroniske arkiver i tilstrekkelig grad. Målet må være å få dette til, ikke bare for de statlige arkivene, men også for arkivmateriale av kommunal og privat proveniens. Dette vil åpne opp for en forskningsmessig utnyttelse av arkivene som går langt ut over dagens bruk.

Selv om denne utfordringen vis a vis forskersamfunnet er stor, er den klart mindre enn den vi vil møte når den vanlige publikummer begynner å ville gjøre seg bruk av eller be om adgang til elektroniske arkiver. Det er ikke lenge før effekten av generelt høyere allmennutdanning og større PC-fortrolighet hos dem som søker til arkivene vil skylle innover arkivinstitusjonene i form av krav om at elektroniske arkiver må stilles til deres rådighet. Sammen med dette møter vi store forventninger til god service og veiledning og til veldokumenterte internett-tjenester. Her er relativt lite gjort fra vår side, derfor haster det med å komme i gang på dette feltet. Derimot er vi godt i gang med å tilby tjenester på basis av digitalisert materiale, men også her står forskningstjenestene tilbake å ønske.

Formidling på grunnlag av elektroniske arkiver er et arbeid som koster, bl.a. fordi det må ha betydelige elementer av forsknings- og utviklingsarbeid i seg. Dette igjen forutsetter at vi makter å holde oppe et visst forskningsinnslag i arkivinstitusjonene, at vi makter å skape FOU-miljøer som er i stand til å holde på dyktige, kompetente og interesserte medarbeidere, at vi makter å skape kvalitetsprodukter som er særegne for arkivinstitusjonene, at vi makter å formidle, innenfor et vidt spekter av aktiviteter.

Derfor er det min overbevisning at arkivsektoren må skape noen felles rammer for sin formidlingsvirksomhet, og at vi som et minimum må klare det når det gjelder den digitale delen. Jeg mener det ville være en god start om man kunne bygge ut Digitalarkivet med en kommunal del, et kommunalt vindu, slik at Digitalarkivet kunne bli et fullverdig nasjonalt nettsted for presentasjon av arkivkilder både til

forskningsmessig og annen bruk. Brukerne ville kunne tjene stort på en slik løsning etter hvert, fordi det vil være lettere å orientere seg og fordi de vil kunne være trygge på kvaliteten. Dette må vi klare samtidig som vi holder ved like og helst fornyer de mer tradisjonelle formidlingsformene. For å minne oss alle om nettopp det, vil dere få som gave her i dag en ny bok i serien Dokumentene forteller. Det er boken om Tromsø som nå foreligger, og som dere får som gave fra oss i Arkivverket.

Så langt har jeg pekt på noen utfordringer som arkivdanningen og arkivformidlingen i vid mening vil stille oss overfor om ikke så lenge. Måten å mestre disse utfordringene på går gjennom langsiktig vedlikehold av allerede etablert kompetanse og gjennom ny kompetanse. Men det er ikke nok med kompetanse. Kompetansen og kompetansevedlikeholdet må trolig organiseres på nye måter, innenfor nye rammer, og innenfor større enheter, dersom vi skal ha håp om å få ressursene til å strekke til, og ikke minst om vi skal få tak i nye ressurser til felles beste både for arkivene og for brukerne.

La meg derfor som et tredje og siste tema i foredraget få dele med dere et nasjonalt perspektiv på organiseringen av arkivfaglig kompetanse.

Det er Riksarkivarens oppgave å arbeide for at landet vårt sett under ett får gode, tilfredsstillende løsninger både når det gjelder arkivdanning, arkivbevaring og formidling av arkiv. Men Riksarkivarens arbeid er ikke noe enmannsshow. Dagens situasjon er et resultat av våre felles anstrengelser over lang tid. Vi arbeider alle i samme vingård, og forvaltningen og brukerne får ikke bedre løsninger enn hva vi makter å få til gjennom bevisst kompetansebygging, gjennom samarbeid og samhandling, gjennom gjensidig hjelp, og ved å spille på lag med og overbevise Kulturdepartementet om de viktige tingene. Ulike riksarkivarer har tenkt slik før meg, og dette har også vært egen min rettesnor og policy de siste 20 årene.

Jeg har de siste ti årene ment at en samlokalisering av statsarkiv og IKA-er med depotansvar vil kunne gi Norge et bedre nasjonalt nettverk av kompetanseorganer i arkivsektoren. Enkelte byarkiv og

fylkesarkiv og Arbeiderbevegelsens arkiv hører naturlig hører med i et slikt nettverk, men utgangspunktet for mine tanker har vært IKA-ordningen. Den består i dag av et titalls institusjoner, og det arbeides med å opprette flere.

Første gang jeg offisielt ga uttrykk for oppfatningen om et mer forpliktende samarbeid mellom statsarkivene og IKAene var i et foredrag på LLPs landsmøte i Førde i 1996 der jeg konkluderte med at dersom IKA-ene påtok seg et depotansvar for kommunene, burde man finne frem til en samlokalisering med statsarkivene der dette passet, slik at brukerne kunne nyte godt av den infrastrukturen og kompetansen som allerede var bygget opp. Tilsvarende tanker ga jeg uttrykk for i et foredrag i Trondheim togethalvt år senere, og de samme synspunktene ble lagt til grunn da vi utformet vårt høringssvar høsten 2000 til Stortingsmeldingen om en bedre oppgavefordeling mellom kommune, fylke og stat. Intet var derfor mer naturlig enn at Riksarkivarens spilte inn slike synspunkter til Kulturdepartementet under arbeidet med den siste Kulturmeldingen.

Nå har tanken om IKA-ene som depotorgan og statsarkivene som viktige brikker i utviklingen av en sterkere regionalisert arkivordning heldigvis blitt formulert i Kulturmeldingen. Dermed er Riksarkivarens ståsted også blitt offisiell politikk, iallfall så offisiell at det er mulig å bruke det som grunnlag for videre initiativ; jeg nedsatte Nysæterutvalget for godt og vel et år siden som en direkte følge av dette. I dag har vi fått presentert en del hovedsynspunkter fra Nysæterutvalget og når jeg formulerer meg som jeg gjør her i dag er det for ikke å ta Nysæterutvalgets konklusjoner på forskudd. Jeg vil på fritt grunnlag kunne vurdere utvalgets forslag når de foreligger. Utvalgets innstilling vil bli gjenstand for en begrenset høringsrunde før Riksarkivaren meisler ut de konkrete tiltakene, den politikken, som vi vil anbefale at departementet legger til grunn i årene fremover. Men allerede i mandatet til Nysæterutvalget er det sagt hva Riksarkivarens mål er: nemlig å utvikle IKA-ordningen til å inngå i et landsdekkende nettverk av sterke regionale arkivinstitusjoner.

Hva har jeg så ment med det? Hvilke perspektiver og momenter er det Riksarkivaren nå ser som viktige for å komme videre i dette arbeidet?

Hva er det først og fremst det hele dreier seg om? Her vil det ganske sikkert være legitimt å vektlegge forskjellig, men for meg dreier det seg først og fremst om å sikre landet vårt levedyktige arkivfaglige kompetanseorganer som kan komme både forvaltningen og brukerne til gode. Det dreier seg om å få til et nasjonalt nettverk av slike organer med bred arkivfaglig kompetanse, en bredde som favner alle sider ved arkivyrket og alle sektorer. For meg står det slik at arkivsektoren sett som et hele og på lengre sikt må få dette til for ikke å tape sin egenart, og for ikke å tape i konkurranse om de flinke folkene og den gode arbeidskraften. Vi må skape solide arkivfaglige miljøer som gjør det forlokkende og spennende å arbeide der, miljøer som har lav sårbarhet, og som sammen med Arkivverket og Riksarkivaren er garantister for langsiktighet i den arkivfaglige tenkningen og den arkivfaglige kompetansebyggingen.

For at dere skal forstå hvorledes jeg tenker, må jeg si litt om virkeligheten slik jeg oppfatter den og også si noe om noen valg vi står overfor i nærmeste fremtid.

La meg starte med å peke på utfordringer som statsarkivene står overfor. Dette er utfordringer som har vært diskutert i Arkivverket gjennom mange år, og det er utfordringer som speiler de store endringene som forholdet mellom sentrale og regionale ledd utsettes for gjennom den endringsprosess som statsforvaltningen gjennomgår. Disse utfordringene springer i første rekke ut av det forhold at store landsomfattende etater og andre organer etablerer elektroniske sentralarkiver, hvor altså en rekke arkivskapere i tradisjonell forstand skaper felles arkiv. Også i kommunesektoren fører dette til nye løsninger, ikke bare når det gjelder arkivdanning innad i den enkelte kommune, men også når det gjelder felles løsning av oppgaver for flere kommuner. Jeg tenker da på samkommuner og andre mer hybride løsninger. Hva slags konsekvenser skal vi la dette få for statsarkivene?

På lang sikt vil det være teknisk mulig å samle alle bevaringsverdige elektroniske arkiver i statlig sektor i ett eneste nasjonalt arkivdepot, Riksarkivet, og betjene dem derfra. Tilsvarende vil det være teknisk mulig å samle alle bevaringsverdige elektroniske arkiver for hele kommunesektoren i ett tilsvarende nasjonalt depot. Eller enda mer

sentralisert: ett nasjonalt arkiv for alle bevaringsverdige elektroniske arkiver. Noen vil kanskje like slike løsninger, men spørsmålet blir:

Skal vi bidra til at det blir slik, eller mener vi andre løsninger er bedre? Og bedre for hvem? Vi har noen valg å gjøre.

Satt på spissen: skal vi legge til rette for at statsarkivene om 20-30 års tid bare steller med det de har tatt imot av papirarkiver oppigjennom en periode på bortimot 200 år? Eller skal vi legge til rette for at statsarkivene sammen med Riksarkivet fortsatt skal utgjøre en samlet etat på en slik måte at også statsarkivene er sikret et liv etter papirarkivenes tid?

Som riksarkivar mener jeg at det er det siste alternativet vi må velge. Ikke av hensyn til statsarkivene selv, men fordi de vil være byggeklosser i et fremtidig arkivfaglig kompetansenettverk som arkivbrukerne vil være best tjent med. Statsarkivene representerer et system av sterke regionale arkivinstitusjoner med kompetanse på arkivdanning, arkivbevaring og arkivformidling. Denne statlige komponenten må bevares av mange grunner, men i første rekke ut fra hensynet til brukerne i regionen og deres bruk av statens arkiver.

Slik er det om vi utelukkende skal se det fra statlig side. Men jeg kan ikke skjønne annet enn at dette også vil tjene den kommunale arkivforvaltningen godt og dessuten være til fordel for bevaring av privatarkivene.

Privatarkivarbeidet

Dette skal jeg nå begrunne litt nærmere, og la meg starte med privatarkivsektoren. Det er en etablert sannhet at historien ikke kan forstås fullgodt bare gjennom offentlige arkiver. Det var denne erkjennelsen som lå bak da Privatarkivkommisjonen og senere Norsk Privatarkivinstitutt ble etablert med offentlige midler. Det er den samme erkjennelsen som i sin tid resulterte i at staten begynte å gi direkte støtte til driften av Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Da man begynte å planlegge det nye Riksarkivet i 1965 med en depotkapasitet for en periode på 30 år, la man likeledes til grunn at 14000 hyllemeter privatarkiver skulle få plass i etaten, hvorav ca.

halvparten i Riksarkivet. Senere er andre nybygg i arkivverket planlagt ut fra den oppfatning at Arkivverket har plikt til å gi plass til privatarkiver, og denne politikken vil vi fortsette.

De redskapene vi har å gripe til når det gjelder forpliktende privatarkivbevaring er den plassen som institusjonene i Arkivverket, samt noen få byarkiv og fylkesarkiv og enkelte andre større institusjoner kan avse. I tillegg har Privatarkivavdelingen i Riksarkivet sitt nasjonale ansvar for Samkatalogen og nettverket av koordineringsorganer. Privatarkivavdelingen må være sikker på at det finnes et system av betjente kompetente depotinstitusjoner som på en profesjonell måte kan bevare og betjene de privatarkivene som skal bevarer. Det er ingen brukervennlig politikk å gjemme privatarkivene bort i ubetjente institusjoner.

Hensynet til bevaring av viktige privatarkiver vil åpenbart ha alt å tjene på en nettverksmodell som utvikler fellestjenester og rådgivningstjenester med basis i kompetanse på tvers av sektorer og arkivtyper. Det vil kunne gjøre både bevaringsarbeidet og formidlingen mer systematisk og prosedyrene enklere, noe som igjen vil komme både forskningsmiljøene og store deler av kulturlivet til gode. Fordi det i prinsippet er Riksarkivaren som samordner privatarkivbevaringen landet sett under ett, vil det være naturlig at staten i betydelig grad fortsatt tar den økonomiske belastningen som bevaringen av privatarkivene medfører for det offentlige. Særlig gjelder dette privatarkiver som primært er bevart ut fra forskningsmessige hensyn. Men når staten betale gildet, har det som forutsetning en forsvarlig prosess og stram prioritering når det gjelder utvelgelsen av de privatarkivene som skal bevarer for all fremtid.

Så meget om privatarkivarbeidet innenfor et slikt kompetansenettverk. La meg se nærmere på kommunesektoren.

Det er lang tradisjon for at Riksarkivaren har hatt perspektiver på kommunesektoren og har tatt initiativ som skulle komme den sektoren til gode. For min egen del var det noe av det første jeg gjorde som riksarkivar å få frem en utredning om kommunalarkivene (Næss-

utvalget 1983). Det var denne utredningen som la grunnlaget for at Riksarkivaren allerede fra 1984 satset på å etablere IKAer landet rundt, og det var på grunnlag av denne utredningen og Bjørkvikutvalgets innstilling samme år at Riksarkivaren anbefalte Kulturdepartementet å gå inn for å etablere statlig finansierte fylkesarkivarstillinger som primært skulle ha kommunale arkiver som arbeidsfelt. Det siste fikk vi aldri departementet med på. Men IKA-tanken hadde vi mer hell med. Den slo rot og den blomstrer, og det er IKA-miljøene selv som nå i sterk grad jobber for å gjøre IKA-ene til permanente arkivdepoter.

Dette synes jeg er en gledelig utvikling, og jeg ser det slik at det er i møtet mellom den utvikling som skjer i IKA-sektoren og det som skjer i statsarkivsektoren at vi nå må skape det samarbeidet som kan resultere i det nettverket av fullverdige kompetanseorganer som arkivnorge på sikt trenger. Som et eksempel på hva som skjer la meg nevne at IKA-Vest-Agder allerede har vedtatt planer som innebærer at man fra 2006 inngår forpliktende samarbeid med Statsarkivet i Kristiansand om depot tjenester. Det pågår tilsvarende arbeid både i Rogaland og her i Trøndelag og andre steder, men IKA Vest-Agder har som den eneste IKAen i landet ikke bare 100% medlemskap fra kommunene, men også 100% forpliktende politiske vedtak om deltakelse i depotplaner og gjennomføringen av dem.

Slik jeg ser det, er statsarkivene og IKA-ene i en nøkkelrolle hvis man i overskuelig fremtid og innenfor realistiske økonomiske rammer, skal utvikle regionale arkivfaglige kompetansesentra i Norge.

Riksarkivaren ser svært gjerne at staten legger samme støtteordning til grunn for arkivsektoren som den har gjort for museumsektoren når det gjelder generell drift av slike regionale nøkkelinstitusjoner, i tillegg til at statsarkivene fortsatt er fullfinansiert av staten. Men vi må regne med at det vil kunne ta tid å få etablert slike støtteordninger, og vi må derfor bygge på det som allerede eksisterer.

Innenfor Arkivverket har vi åtte regionale statsarkiv pluss Samisk arkiv å bygge et nytt nettverk på. Dette er ikke et nettverk som kan tas ut av Arkivverket og overlates andre som har tatt langt mindre ansvar for arkivene enn hva staten har gjort. Riksarkivaren og Riksarkivet har

bruk for dette nettverket for å kunne gjøre den nasjonale oppgaven som Arkivverket er satt til å utføre, og som vil måtte utføre i overskuelig fremtid. Statsarkivene er selve instrumentet for Riksarkivaren til å forme et nytt arkivnorge. Innenfor en tidsramme på 5 år bør vi kunne se for oss at halvparten av statsarkivene har etablert samarbeidsordninger med eksisterende IKAene, der det samarbeides om forvaltningstjenester, depottjenester og brukertjenester. Det bør være et samarbeid om tjenester som dekker både papirarkivene og de elektroniske arkivene, og det bør være et samarbeid som favner både offentlige arkiver og privatarkiver. Det må være et samarbeid basert på en modell som er elastisk nok til at den tar hensyn til regionale forskjeller, og det må være en modell som er slik at veien frem til målet blir til underveis i den enkelte region. Men i hele denne prosessen må den statlige komponenten bevares for at den arkivfaglige kompetansemodellen skal ha livets rett.

Hensikten med å bygge nye arkivfaglige kompetansesenter må være å gi bedre vilkår ikke bare for bevaring men også for formidling og bruk av kommunale arkiver generelt. Det må være et mål at brukerne lettere må nå arkivene og at arkivene må bli brukt i større utstrekning enn i dag. Av hensyn til brukerne må vi tilstrebe å få til løsninger som ivaretar at adgangen til klausulert kommunalt arkivmateriale vil kunne avgjøres på samme måte som for statlige arkiver, dvs. på grunnlag av Riksarkivarens fullmakter. Det vil kreve en del arbeid av juridisk art for å få dette til, men Riksarkivaren er innstilt på å ta opp dette arbeidet snarest mulig med sikte på å få til prøveordninger.

Den kompetansemodellen jeg ser for meg bygger på samarbeidsavtaler mellom parter som sammen bygger og yter til noe som er nytt, bedre og større enn hver enkelt bidragsyter representerer alene. Det dreier seg om et profesjonelt, langsiktig samarbeid og systematisk samhandling med sikte på å utvikle et nettverk av regionale kompetansesenter for arkivsektoren, senter som dekker både offentlige arkiver og privatarkiver. Innenfor en slik sentermodell vil Riksarkivaren kunne legge til rette for at kommunesektoren i det store og hele styrer seg selv, samtidig som vi sikrer at den kan støtte seg til et nasjonalt kompetansenettverk. Innenfor en slik modell ønsker Riksarkivaren å kunne delegerer både inspeksjonsmyndighet,

adgangsmyndighet og kassasjonsmyndighet når forholdene ligger til rette for det, dvs. når vi har organisert en tilstrekkelig kompetent regional enhet. Slike kompetente enheter kan bygge ut utlånsordninger av alle typer arkiver og drive bred arkivformidling til brukernes beste.

Det vil fra riksarkivarens side ikke bli lagt til grunn at kommunale eller interkommunale organer som inngår i samarbeidet skal gi fra seg eiendeler av noe slag, like lite som statsarkivene skal gjøre det. Men Riksarkivaren bør kunne dele sin myndighet med flere gjennom delegasjon, og være villig til å finne smidige løsninger som samtidig er arkivfaglig og forvaltningsmessig forsvarlig. Til syvende og sist kommer det an på hva Kulturdepartementet vil og hva det makter å få til. Men dersom vi som sektor kan samle oss om et felles mål og en nøktern felles strategi som bygger på det vi allerede har, er det min oppfatning at vi vil kunne lykkes med å gi både forvaltningen og arkivbrukerne kvalitativt bedre tjenester og skape en ny tingenes tilstand innen rimelig tid landet sett under ett.

Her er jeg ved veis ende. Men for at dere skal være oppmerksomme på utfordringene, og ikke tro at det er noen lettvinnt løsning det legges opp til, la meg avslutte med et sitat fra Machiavelli: ***Man må nemlig ha øyet åpent for at det ikke finnes noe som er vanskeligere å ta fatt på, tvilsommere i sitt utfall og farligere i utførelsen, enn å innføre en ny tingenes tilstand.***

Det er et sitat som kan både tjene som inspirasjon til å få ting til, og som trøst om det skulle bli vanskelig.

Takk for oppmerksomheten